

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**

**Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої
освіти**

сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра публічного управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. від « 25 2020 р.)

Ректор

А.А.Мазаракі

**ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ/
DIGITAL ECONOMY OF UKRAINE**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автори: А.А. МАЗАРАКІ, доктор економічних наук, професор;
Н.Л. НОВІКОВА, доктор економічних наук, доцент;
Ю.А. СОНЬКО, кандидат економічних наук, доцент.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри публічного управління та адміністрування 10.03.2020 р., протокол № 13

Рецензенти Л.С. ЛАДОНЬКО, доктор економічних наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування.
О.В. СЕРДЮЧЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент, начальник відділу зв'язків з місцевими громадами та органами влади Департаменту земельних відносин АТ «Укргазвидобування»

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ / DIGITAL ECONOMY OF UKRAINE

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Цифрова економіка України» призначена для здобувачів першого рівня вищої освіти ОС «Бакалавр», галузі знань 12 «Інформаційні технології», спеціальності 122 «Комп'ютерні науки», спеціалізація «Комп'ютерні науки».

Програму підготовлено з урахуванням вимог Стандарту вищої освіти України та відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів.

Розроблена програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Цифрова економіка України» є надання фундаментальних теоретичних знань і набуття практичних навичок та умінь вирішення професійних завдань, що виникають в різних сферах цифрової економіки.

Завданням вивчення дисципліни «Цифрова економіка України» є надання студентам ґрунтовних знань необхідних для управління економічними об'єктами в процесі їх цифровізації, впровадження цифрових технологій в секторах промисловості, бізнесі та державному управлінні для підвищення їх ефективності, конкурентоспроможності, забезпеченні сталого національного розвитку, зростанні обсягів виробництва високотехнологічної продукції та благополуччя населення України.

Предметом вивчення дисципліни є основні положення та стратегії політики цифровізації соціально-економічного розвитку України.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Знання:

- основ економічної теорії;
- закономірностей функціонування економічної системи;
- основних засад публічного управління в соціальній та економічній сферах;
- специфіку офісних комп'ютерних технологій.

Вміння:

- вільно працювати з офісними додатками *MicrosoftWord*, *MicrosoftExcel*, *MicrosoftPowerPoint*.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Цифрова економіка України», як вибіркова компонента освітньо-професійної програми, забезпечує оволодіння студентами загальними компетентностями за відповідною освітньо-професійною програмою:

Комп'ютерні науки (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньо-професійною програмою</i>		
ЗК 2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	1, 3, 4, 16, 17.
ЗК 6	Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.	1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11.
ЗК 7	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	1, 2, 5, 7, 8, 9, 10, 11.
ЗК 12	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.	1, 3, 5, 12, 13, 14, 15, 16, 17.

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Концептуальні засади цифрової трансформації суспільства

Сутність процесу цифровізації суспільства. Цифровий кодекс. Зміст, політико-управлінські основи та суб'єкти процесу цифровізації. Цифрові технології за типами взаємодії між суб'єктами. Цифрове суспільство. Цифрова економіка. Цифрові тренди як напрями розвитку цифрових технологій. Національні, регіональні, місцеві ініціативи з цифрової трансформації України. Сценарії розвитку цифрової економіки України (інерційний та форсований). Принципи політики цифровізації України. Місія, візія, цілі та завдання цифровізації України.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1

Додатковий: 19, 26, 28

Інтернет-ресурси: 40, 43.

Тема 2. Загальноосвітні тенденції цифровізації.

Загальноосвітні тенденції як фактор впливу на процес цифровізації: глобалізація, розвиток глобального інформаційного простору, зростання складності та невизначеності, кількості та рівня загроз, у тому числі, в інформаційній сфері.

Типи цифрових економік (чотири еволюції). Розбудова цифрової інфраструктури.

Особливості концепцій та сценаріїв цифровізації у різних країнах світу: спільне та відмінне. Принципи цифровізації в країнах Європейського Союзу. Ініціативи ЄС щодо розвитку «цифрової» економіки «Індустріальна політика для ери глобалізації» (Industrial Policy for Globalisation Era); «Цифровий порядок денний Європи» (Europe Digital Agenda); Стратегія «Підприємницька діяльність - 2020» (The Entrepreneurship, 2020). Інтеграція України в цифровий єдиний ринок (Digital Single Market).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2,3

Додатковий: 19, 27, 38, 39

Інтернет-ресурси: 41, 47.

Тема 3. Оцінка макроефектів від цифровізації для ключових стейкхолдерів

Цифровізація як платформа розвитку секторів та галузей економіки. Вплив цифровізації на ВВП: кардинальна зміна традиційних галузей та секторів, класичних бізнес-моделей; створення нових секторів, сегментів - штучний інтелект, робототехніка, біоінженерія, 3D-принтинг, наномедицина. Персоналізація пропозицій для кожного клієнта; автоматизація та роботизація; мінімізація потреб в людському ресурсі; зміни структури споживання, попиту та ринку робочої сили, створення нових професій; підвищення ефективності та продуктивності праці.

Цифровий ВВП (додана вартість, яку діджитал створює для кожного сектору економіки). Зміна ланцюгів створення доданої вартості. Оцінку впливу інвестицій в цифрові технології та цифрові інфраструктури на ВВП. Оцінка зростання продуктивності за рахунок цифровізації.

Ефекти від цифровізації для бюджету держави: інвестиції в цифровізацію виробництва, бізнесу, промисловості; додаткові надходження до бюджету; інвестиції в цифрову інфраструктуру; приріст продуктивності праці; додатково створений ВВП за рахунок цифровізації; кількість створених робочих місць. Частка цифрової економіки у ВВП України (KPI).

Ефекти від цифровізації для бізнесу: зростання промислового виробництва; зростання високотехнологічних сегментів; зростання пропускну здатності виробництв; зростання кількості замовлень, виконаних вчасно; скорочення запасів; зростання ефективності встановленого обладнання; скорочення простоїв обладнання; економія витрат на закупівлю; додаткове залучення до країни інвестицій у розвиток Індустрії 4.0 — як у виробництва, так і в центри R&D, інкубатори та технологічні компанії.

Ефекти від цифровізації для громадян: можливість капіталізації себе, своїх знань, вмінь та навичок завдяки використанню цифрових технологій; використання онлайн-сервісів та платформ для розвитку своїх бізнесів через власні боти та цифрові особисті «копії», без посередників і роботодавців; зростання доходів; зростання тривалості та якості життя (доступ до якісної медицини, до якісної освіти; гарантована безпека кожної людини; взаємодія

громадян із державою через електронний кабінет – економія часу, грошей, комфорт).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2

Додатковий: 24, 25, 34, 38

Інтернет-ресурси: 15, 25, 44.

Тема 4. Цифровізація бізнесу та промисловості (Індустрія 4.0)

Програма «Індустрія 4.0», концепція «старт-фабрика». Принципи переходу на 4.0. Консолідація головних стейкхолдерів Індустрії 4.0 та урядових структур навколо цілей та програм розвитку Індустрії 4.0. Залучення ІТ-сектору до проблем розвитку внутрішнього ринку й насамперед питань передавання досвіду глобалізації та кращих бізнес-практик промисловим хай-тек-секторам. Цільові індустрії в Україні для реалізації відповідних ініціатив та проектів Індустрії 4.0. Головні стратегічні ініціативи та напрями розвитку Індустрії 4.0 в Україні. Створення інноваційної екосистеми промислових хай-тек-сегментів включно з повною інтеграцією з дослідницьким простором. Ефекти від розвитку Індустрії 4.0. Інтеграція в європейські та світові ланцюжки цінності Індустрії 4.0. Включення України до всесвітнього руху «Індустрія 4.0».

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3

Додатковий: 19, 31, 38

Інтернет-ресурси: 23-28,45

Тема 5. Цифрова трансформація в аграрній сфері України.

Цифрове (точне) землеробство e-farming. Ресурсні, економічні, екологічні, охороно-оздоровчі, соціальні детермінанти переходу на цифрове землеробство. Механізми ефективного функціонування «цифрового» землеробства. Залежність між впровадженням цифрових технологій в аграрній сфері та безробіттям, рівнем доходів сільського населення, міграцією сільської молоді, підвищенням привабливості праці в агросфері, підвищенням рівня економічної культури й екологічної свідомості сільського населення. Перспективи «цифрового» землеробства Україні. Цифровізація сільського господарства в програмах цифровізації сільських територій України.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1

Додатковий: 28, 35

Інтернет-ресурси: 22, 26

Тема 6. Цифрова трансформація в сфері охорони здоров'я України.

Програма Європейського Союзу «Європейська стратегія здоров'я 2030», національна стратегія «Здоров'я нації 2030. Цифрові платформи електронної охорони здоров'я eHealth, Digital Health, Tele Health. Національна система Electronic Health Record (EHR). Національні стандарти цифрової медицини.

Computerized Medical Record (оцифрування даних медичних карт, запровадження архівно-резервних функцій). Electronic Medical Record (оцифрування архівних медичних карт). Electronic Patient Record (уніфікація Electronic Medical Record із різних медичних закладів та об'єднання в одній базі), Electronic Identifiers (ідентифікація користувачів системи eHealth). EpSOS (smart open service for European patients) – виписка; CDSS (clinical decision support system) – система допомоги у прийнятті рішень для клініцистів; ePrescription (електронний рецепт); eCapture — формування електронного рецепту лікарем медичного закладу; eTransfer — конфіденційна передача електронного рецепту до аптеки; eDispensation — передача даних із аптеки назад до медичного закладу, підтвердження; TeleHealth: «цифрові» технології для надання дистанційних медичних послуг та підтримки роботи лікарів; eMedical Claim Forms (пакет електронних документів, що надаються органам соціального страхування або медичним закладам для отримання компенсації).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3

Додатковий: 11,13 38

Інтернет-ресурси: 18, 22-29

Тема 7. Цифрова трансформація торгівлі

Тенденції розвитку е-торгівлі (e-commerce): зростання кількості мобільних трансакцій, розвиток омніканалів, перехід B to B продаж в он-лайн, розвиток сервісів доповненої реальності, розширення використання голосу і зображень для взаємодії он-лайн. Бар'єри у сфері розвитку е-торгівлі: недостатня безпека даних (кіберзлочини та шахрайство) та недостатній розвиток інтернет-комунікацій (максимальне покриття, пропускна спроможність каналів та швидкість передачі даних).

Залежність між розвитком «цифрової» інфраструктури країни та розвитком ринку електронної комерції. Мобільний сегмент e-commerce. Верифікація платежів в e-commerce. Цифрові технології в e-commerce: розширення способів здійснення оплати; використання «електронних» грошей; онлайн-кредитування; «смарт-логістика» та супутні послуги; покращення «цифрових» навичок громадян; розвиток транскордонної електронної торгівлі. Програми ЄС Digital Single Market. Фулфілмент-послуги міжнародних торгових площадок.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2,3

Додатковий: 11-28,34

Інтернет-ресурси: 22-28,41

Тема 8. Цифровізація сфери екології та природних ресурсів України.

Інтегрована електронна система екологічної інформації. Спільна система екологічної інформації ЄС (Shared Environmental Information System, SEIS) та інтеграція до неї України. Система екологічного моніторингу. Електронний інтегрований дозвіл у сфері екології та природних ресурсів. Smart usage (розумне

та відповідальне користування та забезпечення доступності ресурсів, санітарії та гігієни). Smart energy (розумне спживання енергії, підвищення ефективності виробництва та постачання енергії). Smart city management (розумне ефективне й цілісне планування та управління містами). Clean air (забезпечення чистоти повітря, атмосфери). Smart ecosystems (розумне використання наземних та водних екосистем і запобігання втрати біорізноманіття). Національна система незалежного екологічного моніторингу та оцінки водних екосистем та водопостачання, стану атмосферного повітря, екосистем суші. Електронні реєстри природних ресурсів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3

Додатковий: 12-22, 35

Інтернет-ресурси: 4, 5,32-38

Тема 9. Цифрова трансформація у сфері освіти і науки України.

Англо-американська та континентально-європейська моделі цифрових трансформацій у сфері освіти: переваги та обмеження, можливості використання в Україні. Програма розвитку та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та цифровізації в сфері освіти і науки України. Навчальні інформаційні системи автоматизації основних процесів роботи навчальних закладів.

Напрями цифрової трансформації в секторі вищої освіти: взаємодія з клієнтом (студентом, абітурієнтом), оптимізація процесів, зміна бізнес-моделі. Модульна кросплатформова система. Гармонізація з європейськими та світовими науковими ініціативами.

Стимулювання самозайнятості. Формування культури «навчання протягом усього життя». Розвиток цифрових платформ талантів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2

Додатковий: 16-25, 34

Інтернет-ресурси: 15, 28

Тема 10. Цифровізація соціальної сфери.

Єдиний державний реєстр соціальної сфери та інтеграція існуючих розрізнених баз даних. Електронні послуги у сфері соціального захисту. Автоматизація перевірки даних під час призначення адресної допомоги, пільг та інших видів соціальної допомоги. Електронні трудові договори.

Екосистема взаємодії громадян із соціальними програмами, послугами та інформацією, необхідною для вибору послуг. Екосистема взаємодії соціальних служб, відомств, недержавних організацій, постачальників послуг для спільних погоджених дій щодо забезпечення потреб громадян.

Платформи управління соціальними програмами для задоволення унікальних вимог організацій соціальної сфери, індивідуальних вимог і специфіки їх споживачів та оцінки ефективності наданих послуг. Створення інтегрованої платформи взаємодії між організаціями соціальної сфери, державними органами

та реєстрами. Створення інформаційного та інтеграційного ресурсу («єдиного вікна») соціальної сфери, орієнтованого на безпечну, електронну взаємодію громадян з органами соціальної сфери, включаючи інтерактивні засоби самообслуговування.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2

Додатковий: 17, 34

Інтернет-ресурси: 8, 20

Тема 11. Цифрова трансформація у сфері фінансової та бюджетної політики

Електронний кабінет платника податків. Автоматизована система митниці «єдине вікно». Модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі. Система подання електронної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів і державними цільовими фондами (АС «Є-Звітність»). Автоматизовані процеси формування та виконання бюджетів різних рівнів. Електронні акцизні марки.

Держава як інтелектуальний хаб для розвитку людського потенціалу. Виклики та можливості для України. Інструментарій державного регулювання формування мотивацій у споживачів технологій (ініціативи щодо забезпечення фінансової доступності «цифрових» технологій для споживачів; ініціативи щодо забезпечення доступності фінансових ресурсів для закупівлі або кредитування проектів «цифровізації» бізнесу, промисловості). Інструментарій державного регулювання формування потреб у споживачів (ініціатива національних проектів «цифровізації» та пошук релевантних моделей державно-приватного партнерства для їх реалізації). Публічний «смарт-активізм».

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2

Додатковий: 29, 34

Інтернет-ресурси: 15, 22

Тема 12. Цифрова трансформація у сфері публічної безпеки

Цифрові системи безпеки. Інтелектуальні безпекові проекти. Єдина інформаційна система МВС. Національна система викликів екстрених оперативних служб та інших служб життєзабезпечення за єдиним безоплатним телефонним номером 112. Стандарти NG9-1-1 (European Emergency Number Association).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3

Додатковий: 12- 34,36

Інтернет-ресурси: 15-29.

Тема 13. Цифрова інфраструктура

Поняття, елементи та цілі створення цифрової інфраструктури. Технології цифрової інфраструктури. Система цифрової взаємодії електронних інформаційних ресурсів. Обмін даними між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади. Транскордонна електронна взаємодія. КРІ розвитку цифрових інфраструктур. Спеціальні захищені мережі передачі даних, у тому числі національної системи конфіденційного зв'язку. Захищені центри обробки даних, у тому числі з використанням хмарних технологій.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2

Додатковий: 29, 34

Інтернет-ресурси: 5-19, 22

Тема 14. Електронна демократія та електронна держава

Поняття, мета та завдання електронної демократії (е-демократія). Еволюція електронної демократії. Форми та моделі електронної демократії. Поняття електронної держави (е-держава). Роль і функцій органів державної влади та місцевого самоврядування в умовах електронної держави.

Електронна демократія як механізм політичної взаємодії. Умови запровадження електронної демократії. Система е-декларування як інноваційних цифровий інструмент. Сектори (напрями) е-демократії у Рекомендаціях Ради Європи. Електронні вибори (е-вибори) як елемент представницької демократії. Портали для інтерактивного голосування з інформацією про партійні програми та дискусійними форумами. Переваги та недоліки електронного голосування.

Е-парламент. Автоматизація процесів функціонування парламенту як напрям електронної демократії. Е-законодавство. Е-правосуддя. Е-посередництво (е-медіація або досудове вирішення спорів). Електронне громадське обговорення проєктів нормативно-правових актів та інших документів, що мають значне суспільне значення. Е-ініціативи. Е-агітація. Е-підрахунок голосів та е-опитування.

Співвідношення електронної демократії та електронного урядування на практиці. Зарубіжний досвід розвитку електронної демократії. Оцінка та громадський контроль діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування за допомогою технологій електронного урядування.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2

Додатковий: 1,2,3,4, 33

Інтернет-ресурси: 2

Тема 15. Електронні послуги

Поняття та класифікація електронних послуг (е-послуги). Інтегровані електронні послуги за життєвими та бізнес-ситуаціями. Принцип єдиного вікна («one-stop-shop»). Переваги та економія від реалізації електронних послуг. Стандарти форматів опису електронних послуг.

Поняття, класифікація та функції порталів органів державної влади усіх рівнів та органів місцевого самоврядування. Склад інформаційного та технологічного забезпечення Інтернет-порталу органу влади. Онлайн-сервіс «Дія». iGov – Портал державних послуг. Єдиний державний портал адміністративних послуг як єдина точка доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг. Он-лайн будинок юстиції. Електронний кабінет платника податків. Сервіси Держгеокадастру.

Електронні публічні закупівлі (е-закупівлі). Електронний майданчик E-tender.UA. Електронна система Prozzoro. Модуль аналітики для контролю системи державних закупівель. Моніторинговий портал публічних закупівель Dozorro. Індекс найкращих практик для аналізу публічних закупівель за допомогою електронної системи. Електронні договори та рахунки. Електронні аукціони.

Досвід країн-членів Європейського Союзу щодо надання електронних послуг. Досвід Канади, США, азійських країн щодо впровадження електронних державних послуг.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2

Додатковий: 7, 11, 14, 27, 36

Інтернет-ресурси: 15-22

Тема 16. Цифровізація сфери ідентифікації громадян

Поняття електронної ідентифікації. Інфраструктура та технології електронної ідентифікації та авторизації громадян. Поняття електронних довірчих послуг. Основні принципи державного регулювання у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації. Система органів, що здійснюють державне регулювання у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації. Суб'єкти відносин у сфері електронних довірчих послуг. Права та обов'язки користувачів та надавачів електронних довірчих послуг. Електронна ідентифікація та довірчі послуги для електронних транзакцій в межах внутрішнього ринку за Регламентом (ЄС) № 910/2014 Європейського Парламенту та Ради.

Електронні ідентифікаційні картки. Принцип «single-sign-on». Інтегрована система електронної ідентифікації та автентифікації. Електронний цифровий підпис. Основи формування та надання електронного цифрового підпису (ЕЦП). Національна система електронного цифрового підпису, її організаційна структура, функції та завдання суб'єктів Національної системи ЕЦП. Унікальні персональні номери як засіб ідентифікації громадян. Електронні паспорти. Паспорт громадянина України у формі ID-карти. Схеми і засоби електронної ідентифікації та встановлення рівнів довіри до них (у тому числі Mobile ID, Bank ID).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2

Додатковий: 27, 29, 34

Інтернет-ресурси: 15, 25-29

Тема 17. Оцінювання розвитку цифровізації суспільства

Характеристика систем оцінювання розвитку цифровізації суспільства. Індекси кількісної та якісної оцінки електронного урядування в країні. Система індикаторів SIBIS. Система індикаторів WSIS. Загальні положення індексів оцінки розвитку інформаційного суспільства. Індекси рівня розвитку інформаційного суспільства: індекс цифрового доступу (Digital Access Index); індекс цифрових можливостей (Digital Opportunity Index); індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index); індекс інформаційного суспільства (Information Society Index); індекс цифрового поділу (Digital Divide Index); індекс поширеності ІТ (ICT Diffusion Index); індекс розвитку ІТ (ICT Development Index); індекс готовності до електронного уряду (e-Government Readiness Index); індекс електронної участі (e-Participation Index). Місце України за міжнародними рейтингами. Рейтинги Networked Readiness Index (WEF), Global Innovation Index (INSEAD, WIPO), Global Competitiveness Index (WEF).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3

Додатковий: 29, 34

Інтернет-ресурси: 15, 22,32

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний:

1. *Електронне урядування [Електронний ресурс]: підручник / авт. кол. : В. П. Горбулін, Н. В. Грицяк, А. І. Семенченко, О. В. Карпенко та ін. ; за заг. ред. проф. Ю. В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н. В. Грицяк, проф. А. І. Семенченка. – Київ : НАДУ, 2014. – 352 с.*
2. *Соловійов С. Г. Електронна демократія [Електронний ресурс]: навч. посіб. / Н. В. Грицяк, С. Г. Соловійов. – К. : НАДУ, 2015 – 66с.*
3. *Чернявська О. В. Національна економіка. Навч. посіб. / О. В. Чернявська. – К.: Алерта, 2018. – 502 с.*

Додатковий:

1. *Е-Демократія в Україні. Погляди громадян і ключових зацікавлених сторін. EGAP. Київ, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://egap.in.ua/e-demokratiya-v-ukrayini-poglyady-gromadyanklyuchovyh-zatsikavlenyh-storin/>*
2. *Електронна демократія : навч. посіб. / Н. В. Грицяк, С. Г. Соловійов; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н. В. Грицяк. – К. : НАДУ, 2015 – 66 с.*
3. *Електронна демократія. Біла книга державної політики / під ред.. С.Панцира [Електронний ресурс]. – К. : Державне агентство з питань електронного урядування України; Міжнародний Фонд «Відродження», 2015. – Режим доступу: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronna-demokratiya.pdf>*
4. *Електронна демократія: сподівання та проблеми / Джоан Кедді, Крістіан Вергез [та ін.] ; [пер. з англ. С. Соколик, О. Орель, К. Гомма]. – К. : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2009. – 164 с.*
5. *Електронне урядування = Electronic governance : підручник / [А. І. Семенченко та ін.; за заг. ред. Н. В. Грицяк, А. І. Семенченка]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Київ : НАДУ, 2016. – 127 с.*
6. *Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. Ост. ред. № 319-19 від 01.05.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>*
7. *Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05 жовтня 2017 р. № 2155-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>*
8. *Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 р. № 851-IV. Ост. ред. № 675-19 від*

- 30.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
9. Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22 травня 2003 р. № 851-IV. Ост. ред. № 1666-19 від 02.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
 10. Закон України «Про звернення громадян» від 02 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР. Ост. ред. № 1404-19 від 05.10.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/393/96-ВР>
 11. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19 жовтня 2017 р. № 2168-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>
 12. *Зарубіжний досвід упровадження електронного урядування [Електронний ресурс] / авт. кол. : Т. Камінська, А. Камінський, М. Пасічник та ін. ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут. – К., 2008. – 200 с.*
 13. *Качний О. С. Електронне урядування як багатофункціональний інструмент державного управління в інформаційному суспільстві / О. С. Качний // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 12. – С. 59-62.*
 14. Клименко І. В. Електронні послуги : навч. посіб. / І. В. Клименко ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н. В. Грицяк. – К. : НАДУ при Президентіві України, 2014. – 100 с.
 15. Клименко І. В. Технології електронного урядування / І. В. Клименко, К. О. Линьок. – К. : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 192 с.
 16. Клімушин П. С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві : [монографія] / П. С. Клімушин, А. О. Серенок. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. – 312 с.
 17. *Колосок А. М. Електронне урядування – шлях до формування соціально відповідальної держави / А. М. Колосок // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 6. – С. 417-421.*
 18. *Кращі практики впровадження електронного урядування: зарубіжний досвід. Методичні матеріали до навчальної дисципліни: «Теоретико-методологічні, організаційні та інституційні основи електронного урядування» [Електронний ресурс] / авт. кол.: К. Синицький, Я. Олійник, М. Міхальова та ін.; за заг. ред. д.н.держ.упр., проф. С.А. Чукут, к.н.держ.упр. О.В. Загвойської. – К., 2010. – 144 с.*
 19. Кудрявцев О. Ю. Електронне урядування у сучасному політико-адміністративному просторі: монографія / О. Ю. Кудрявцев; Харків. нац.

- ун-т міськ. госп-ва. ім. О. М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 184 с.
20. Марченко В.В. Електронне урядування в органах виконавчої влади: адміністративно-правові засади: монографія / В. В. Марченко. – Харків : Панов, 2016. – 443 с.
 21. Матвієнко О. Основи організації електронного документообігу : навч. посібн. / О. Матвієнко, М. Цивін. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 112 с.
 22. Машикар Ю.Г. та ін. Електронне урядування. Інформатизація державного управління [Електронний ресурс]: навч. посіб. / Ю.Г. Машикар, О. В. Орлов, М. В. Мордвинцев, П. С. Клімушин, І. В. Кобзев. – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. – 264 с.
 23. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про створення робочої групи з реалізації програми розвитку і впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та електронного урядування в сфері освіти і науки України (E-education programs)» від 21 червня 2016 р. №696 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pedpresa.ua/wp-content/uploads/2016/07/nmo-696-1.pdf>
 24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державне агентство з питань електронного урядування» від 01 жовтня 2014 р. №492. Зі змінами і доп. №887 від 16.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/492-2014-%D0%BF>
 25. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Міжгалузевої ради з питань розвитку електронного урядування» від 14 січня 2009 р. №4. Ост. ред. № 356 від 24.05.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/4-2009-%D0%BF>
 26. Постанови Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 р. № 99618 Ост. ред. № 301-2015-п від 29.05.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п>
 27. Регламент (ЄС) № 910/2014 Європейського Парламенту та Ради «Про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій в межах внутрішнього ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС» від 23 липня 2014 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://czo.gov.ua/download/docs/reg_910_2014_ua.pdf
 28. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 20 вересня 2017 р. №649-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250287124>

29. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції запровадження посад фахівців з питань реформ» від 11 листопада 2016 р. №905-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249552384>
30. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства» від 15 травня 2013 року № 386-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p>
31. Серенок А. О. Комплексний індекс показника готовності до електронного уряду / А. О. Серенок // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. – Вип. 2 (25). – С. 353 – 359.
32. Ситник І.П. Урядові електронні сервіси і їх вплив на розвиток е-бізнесу та інформаційного суспільства / І.П. Ситник // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – С. 9-13.
33. Соловійов С. Г. Проблеми розвитку електронної демократії в умовах модернізації державного управління України : наук. розробка / С. Г. Соловійов, В. Г. Даниленко. – К. : НАДУ, 2012. - 68 с.
34. Сопілко І. М. Правове регулювання державної інформаційної політики у сфері електронного урядування / І. М. Сопілко // Право і суспільство. – 2014. – №6-1. – Ч. 2. – С. 55-58.
35. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 23.12.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344.
36. Чечель О. Ю. Розвиток інформаційного простору та е-уряду в Україні / О. Ю. Чечель // Розвиток системи державного управління в Україні. – 2016. – 3 (54). – С. 1-8.
37. Шевчук О. Б. Електронний уряд / О. Б. Шевчук, О. П. Голобуцький. – К. : Атлант UMS, 2002. – 173 с.
38. United Nations E-government Survey 2016. E-government for Sustainable Development. Nations, New York, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-EGovernment-Survey-2016>
39. Ukrainian economy growth imperatives: monograph / A. Mazaraki, S. Melnichenko, G. Duginets et al.; edited by Anatolii A. Mazaraki. - Prague: Coretex CZ SE, 2018. – 310 р.

Інтернет-ресурси:

1. «Електронний Уряд – eGovernment» для моніторингу ініціативи ЄС «Електронна Європа – eEurope» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- http://www.europa.eu.int/information_society/eeurope/action_plan/pdf/egovindicators.pdf.
2. Багатофункціональна платформа для електронного врядування та демократії «Розумне місто» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : rozumnemisto.org
 3. Бази відкритих даних Великої Британії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : data.gov.uk
 4. Вирішення дрібних проблем. Велика Британія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : fixmystreet.org
 5. Відкритий бюджет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : openbudget.in.ua
 6. Відкриті парламенти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : openingparliament.org
 7. Геоінформаційна система Львівської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : map.city-adm.lviv.ua
 8. Громадський портал міста «Соціальний інспектор» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ci.org.ua/>
 9. Директива 1999/93/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства» від 13.12.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_240.
 10. Директива 2000/31/ЄС «Концепція формування системи національних інформаційних ресурсів» від 08.06.2000. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stc.gov.ua>. 44
 11. Директива 2000/31/ЄС «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема електронної комерції, на внутрішньому ринку» від 08.06.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gipi.internews.ua/ukr/base/ukraine/e_signature/EU_Direct_%202000_31.pdf.
 12. Електронні петиції. Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/services/Petitions/>
 13. Електронні петиції. Кабінет Міністрів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://petition.kmu.gov.ua/>
 14. Електронні петиції. Офіційне інтернет-представництво Президента України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://petition.president.gov.ua/>
 15. Єдина система місцевих петицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://e-dem.in.ua/>
 16. Єдиний державний веб-портал відкритих даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : data.gov.ua
 17. Контактний центр міста Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 1551.gov.ua

18. Масштабний краудсорсинг ідей. Естонія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : rahvakogu.ee
19. Офіційний веб-портал використання публічних коштів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://spending.gov.ua/>
20. Офіційний веб-портал Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.msp.gov.ua/main/Eservices.html>
21. Офіційний веб-сайт Національного агентства України з питань державної служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nads.gov.ua.
22. Офіційний портал оприлюднення інформації про публічні закупівлі України ProZorro [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://prozorro.gov.ua/>
23. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index.
24. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
25. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.
26. Офіційний сайт Президента України. – Режим доступу : www.president.gov.ua.
27. Партнерство «Відкритий уряд» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : opengovpartnership.org
28. Петиції. Латвія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : manabalss.lv
29. Платформа для подання запитів на доступ до публічної інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dostup.pravda.com.ua
30. Платформа для проведення учасницького бюджетування через інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : gb.kyivcity.gov.ua
31. Повідомлення про суттєві проблеми. Латвія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mazaksslogs.gov.lv
32. Портал «Відкрите місто» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.opencity.in.ua>
33. Портал вакансій. Нова державна служба. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://career.gov.ua>.
34. Портал відкритих даних Львівської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dashboard.city-adm.lviv.ua
35. Портал консультацій з громадськістю шляхом обговорення проектів нормативно-правових актів Київської міської державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://forum.kyivcity.gov.ua/>
36. Реєстр адміністративних послуг місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим

- доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=ReiestrAdministrativnikhPoslug>.
37. Сайт «Децентралізація в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua>.
38. Сайт «Електронна Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.e-ukraine.org.ua>.
39. Свобода інформаційних запитів. Європейський Союз. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : asktheeu.org
40. Спілкування з членами парламенту Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : abgeordnetenwatch.de
41. Структуровані консультації. Європейський Союз. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ec.europa.eu/yourvoice/consultations
42. Урядовий веб-портал «Громадянське суспільство і влада» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/news/article
43. Ціна держави – проект CASE Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cost.ua>

**Курсивом зазначені джерела, що є в наявності в бібліотеці КНТЕУ*